

из приказа Марјана Чакаревића), али још јасније у тумачењу песме „Гап”: прави витализам се појављује када „не занемарује судбину уништења живота, кад не постоји упркос њој, већ у коегзистенцији са њом”. Могли бисмо, стога, и наше испитивање монографије *Над црном рујом* затворити сазнањем аутора стеченим кроз тумачење једне изазовне песничке збирке, које се утолико може схватити и као позив на сличне интерпретативне подухвате, на телескопско превазилажење *овде и сада*: „Јер, није витализам затворити очи на мисао о црној рупи.”

Мр Павле З. ЗЕЉИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
pavle.zeljic2@gmail.com

ЛОВ НА СВЕТЛОСТ

Душко Бабић, *Пасја зима*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Ново Сарајево 2024

Лирски глас Душка Бабића познајемо по неколико књига песама – од 1997, када су објављене *Тескобе*, уследиле су *Пјесме српској солдаџији*, *Триџа*, *Ако љубав нисмо* и, 2021, *Сџан и храна*, а крајем 2024. године јавности се представио и збирком *Пасја зима*. Претходне две књиге овог аутора обележио је дијалог са великим наративима. У збирци *Ако љубав нисмо* песничко сопство одмеравало је себе и свет хришћанским идеологемама „Прве посланице Коринћанима” апостола Павла, док се у збирци *Сџан и храна* оглашавало из сучељења са ентитетима, споменицима и личностима према којима је, у времену и простору, мапирана српска историја језика и писма.

У *Пасјој зими*, на први поглед, нема много старих текстова културе у улози непосредних подстицаја за лирска саопштења. Обимом невелика, ова збирка песама понела је јасне трагове ширег контекста у којем је настајала (то је најновије доба наше историје, укључујући и ове године у којима се, како региструју и стихови, прате вести из Украјине) и, у дискретном аутобиографизму, одразила је један лични период који је процицао у атмосфери неког стишаног живота, у времену у којем су се, како се каже, водиле „ситне битке иза главног фронта”. Уместо сонорних порука апостолских посланица или изгледа *Мирослављевој јеванђеља*, новије песме подстакле су теме, догађаји и језик дана. Песма је постала забележени разговор (као под насловима „Један, о себи” и „Косовска питања”) или саморазговор („Не иди тамо” и „Суза Ф. М. Достојевског”),

одзив на вест, анегдоту, казивање или сведочење. Сагласно томе, промењен је и поетски регистар. Мада је иначе приврженик везаног стиха и лирске молитве као форме, Душко Бабић сада модулира своје литерарно писмо у правцу нешто чешће употребе меланхоличне лирске наратије, или пак сасвим сведеног, прегнантног исказа кратког стиха и кратке мисаоне песме; речју, трага за новим могућностима израза.

Наслов збирке значењски двојако функционише, као метафора за карактер епохе из које се пише, али и за доживљај света уопште. Ова песничка *Пасја зима* је наш век, кад је виђен као век осујећене, недосегнуте људскости, а према мисаоним сугестијама њених епиграмских песама може бити да је и сваки, будући да људска бића остају суштински иста у свим временима – располућена игром супротности у себи, тако да једном руком свет граде, а другом га руше („Игра, руке”, „Човек”).

Но, Душко Бабић се у овој збирци, иначе, не бави толико често сасвим уопштеним питањима човековог положаја у свету колико проблематизује нејакост човека културе, односно исказује доживљај угрожености хришћанске и специфично српске, националне културе и, посебно, човека песништва, некога за кога је поезија амбијент и услов аутентичног живљења. У складу с тим је збирка и организована. На њеном чеоном положају је циклус „Одлазе песници”, подстакнут, чини се, смртима личних пријатеља аутора међу књижевницима нашег века, али проширен у лириком посредовано сведочење о детронизацији песничке речи у доминантним токовима савремене културе; други је идентичног имена као и цела збирка и, махом, казује о начинима на који лирско сопство себе види у социјалним релацијама епохе, као хришћански појединац у „цивилизацији златног телета”; трећи и четврти, циклуси „Она светла мука” и „Да ми је запалити једну цигару”, чине разнообличне рефлексije о српском народу и његовој изузетно трагичној историји; и коначно, у мотивском преплету, искуство старења и свет деце упризорени су, повремено аутоиронично и хуморно, а некад и с мистичким призивцима, у завршним циклусима „Док се играју деца” и „Сличице старења”.

Поменути с почетка, текстови хришћанске и националне културе присутни су и у овој збирци Душка Бабића, али не на начин његових ранијих књига, где су се појављивали као именовани хипотекстови или еталони по којима су организовани циклуси, већ сада дискретније, оглашавају се као унутарњи чиниоци ситуације лирског субјекта. С обзиром на померање тематског тежишта на песничку егзистенцију, не чуди што је овде један песнички корпус добио нешто повлашћенији статус од осталих текстова културе. Наиме, српска народна епика евоцирана је као формативно идејно и поетско искуство песника као детета („Као на фресци”); његов завичај, „глув и пуст” данас, означен је и као „епски” („Песнички завичаји”); у промишљању логике националне судбине уведен је амбивалентан појам хајдучије, оштепознат по хајдучком циклусу песама

(„Гаврило Принцип”), као што је прожимање духовне са ратничком традицијом, типично за српску епiku, идејна основа песме „Бајка о каурском ножу”; такође, у тренутку када се и овом песнику учинило да му „племе” спава „мртвим сном”, позивано је да се пробуди песничким сликама Филипа Вишњића („Лето у Србији, 2021”). У критичким рефлексијама о домаћој књижевности новијег доба, често је навођено запажање Рајка Петрова Нога о карактеристичном оглашавању „у процепу” између епиком храњене имажинације и лирске осећајности, што је, чини се, и једна од најупадљивијих интимних размирица песничког сопства *Пасје зиме*. Ако је епика (прво) наслеђе, утисак је да се поезија Душка Бабића дубински формирала и на искуству упознавања са лириком Десанке Максимовић, која се „сва у срми” и појављује овде као „друга мајка, / што ме поново, у речима, рађа”.

Циклус „Одлазе песници”, у духу традиционалних омажа, делом је писан тако да евоцира сећања на специфичности опуса преминулих стваралаца. „Шетња, сајмом”, посвећена Новици Тадићу, опонаша промену у изразу песника „тамних ствари”, његов прелаз из гротескне и урбане идиоматике у молитвени тон и лексику завршне фазе; или, у окружењу наративних песама, „Над болесничким песамама Р. П. Нога”, појавиће се као сонет. С друге стране, овај циклус је и израз ширег сучељавања са пролазношћу и нестајањем; са људима који одлазе, као да нестају и делови једног света значења који се доживљава као близак и свој. Предосећање генерацијске смене, неке изгубљене борбе и настајање новог, „туђег” света, у времену које је срубило све величине, осенчило је „Песничке завичаје”, посвећене Ђорђу Сладоју. Симболично ситуирање „Смрти Петра Кочића” и „Ђуре Јакшића” на друго и треће место у збирци отворило је и простор за ишчитавање неких латентних значења ове групе песама; ако је наше доба кочићевско, помишља се на неки нови вид „укопације”, а ако су и ови писци данас „у одласку”, можда је наговештена мисао о утихнућу национално самосвесног песништва.

Више као од низа песничких крокија препознатљивих ситуација из друштвеног живота него од развијених слика, дате су назнаке преовлађујуће друштвене климе епохе, у циклусу „Пасја зима”: као време тријаде успех–новац–сексуалност, односно доминације идолопоклоничког менталитета („Међу њима”); као век опсесивног бављења сликом са екрана и конструисаних идентитета, у којем лирско сопство и себе види као привидног учесника друштвене стварности („Коктел”), измакло би нормама и приклонило се маргиналицима („Чипс и пиво”); као доба многих принудно расељених, у којем се „ко пртљаг вуче / живот без пута и правца / и неки давно изгубљени рат” („Слика из предграђа”), као епоха хипертрофије вербалне грађе („Беседнику”) и атрофије аутентичне комуникације, у пребрзом животном ритму („Један, о себи”), као што је и доба агресивне неписмености („Књиге песама”), агресивне медијске

реторике („Суза Ф. М. Достојевског”). Хришћанско ја је овде, пре свега, усамљеничко ја, самотно „као сонда на месецу” („Касни сат”).

Песме о српском народу заузимају два средишња циклуса, при чему су неке настале под притиском конкретне историјске ситуације из последњих година („Лето у Србији, 2021” или „Србија, зимски сан”), док су друге подстакнуте прошлошћу и приближавају се ономе што је Исидора Секулић, поводом песништва Милутина Бојића, називала „филозофијом отаџбине”; у оба случаја, обележене су цитатношћу. Стихови песме „Србија, зимски сан” говоре да је тренутак *Зимовника* Милована Данојлића продужен и да траје, да је данас умесно поновити пола века стар песнички прекор идеолошкој дезоријентисаности српске нације; у тој песми, лепота једног крајолика у снегу подстиче егзалтацију у духу посматрача, али се снег указује и као покривач реалности запуштене, убоге недођије. Србија је у зимском сну и, још увек одрођена од свог „имена”, на једном од историјских беспућа („сања себе изнад благишта, врзина, недођија / изнад сплавова што тону у муљ вражјег века”). На другом месту, своју песму „Гаврило Принцип” Душко Бабић започиње стихом „Хајдучкој крви нек се ори цик” Милоша Црњанског и, постављајући га за мото, призива контекст опорог „Спомена Принципу” из „Видовданских песама”, превратничких, између осталог, и у равни језика којим се служио патриотски израз. Та знаменита апотеоза „раје и рите”, револтирана на читав свет и очајна, несвакидашња похвала подвига српског народа у Првом светском рату, употребљена је сада као фон на којем се једно колективно „ми” обраћа студенту и револуционару Гаврилу Принципу. Њега, као и песник „Мизере”, и Душко Бабић види као представника оних најбројнијих и наизразитијих страдалника, као некога у коме су оличене и размере страдања заједнице („Цела наша повесница, сплет пркоса и очаја / У један је поглед стала гневног сужња из Обљаја”).

Трагалачки разносмерна у изразу, ова збирка у својим завршним деловима документује и појаву нових мотива у лирици Душка Бабића као хроничара сопственог искуства старења још од времена књиге *Ако љубав нисмо*. Мада се местимице помаља и пре (у потресној „песничкој правди” с краја „Смрти Петра Кочића” или поеме „Да ми је запалити једну цигару”), сугерисана мисао о људском животу као великој, истрајно нечитљивој тајни у којој делује и једна „невидљива рука” добија свој пуни одјек у циклусу „Док се играју деца”. Из перспективе „грозне мрзовоље” старења, из каталога медицинских дијагноза којим се отвара претпоследњи циклус, песничка пажња се преусмерава на свет деце. Малишани из вечерње шетње поред луна-парка, граја оних који се чују док се играју испод тераса, трајно запамћена, дивна дечја лица уписују се у стихове као пратиоци свакодневице, као подсетници који казују да негде увек тријумфује живот, да се из неког извора непрекидно обнавља у пуноћи и лепотама својих могућности.

Смештене на сам крај, „Сличице старења” враћају исказ на почетну тему збирке, на проблеме песничког ја, али у промењеном кључу, међу примере интимистичке и исповедне поезије. „Мукли сонет” из циклуса „Одлазе песници” наговестио је ту перспективу, сликом лирског сопства у сукобу између порива да пева (доживљеним и као нужност да се одговори на налог који допире из дубина времена) и осећања дезоријентисаности на сопственој стваралачкој траси („Где су нестале оне речи / моје светиљке у тминама”). *Пасја зима* тако задобија и значење говора из борбе с мраком оне пословичне песничке муке, из стваралачког застоја, у којем речи не делују као светила и трага се у тами. Та драма је у „Сличицама старења” добила свој озбиљно-шаливи епилог. Песничко ја се ту грубо разрачунава са собом као са „везаном врећом”, казује о немоћи да нађе свој израз, подсмева се себи или сумња да оно што се рекло „варници” смислом. Призивајући оног међу ауторима *Светиој њисма* који је најпознатији по указивању на амбиваленције у дубинама људских искустава и по парадоксалним исказима – опет, апостола Павла – песничко ја ће на једном месту тог „оглашавања из ћутања” застати пред речима „Посланице Римљанима” („Не чиним оно што хоћу, него оно што мрзим оно чиним”) и препознаће у себи и свом понашању њихово отеловљење. Мања тема се тако уписала у већу, дуго присутну у поезији Душка Бабића, мука с речима постала је део спознаје недовољности, малености свих људских снага, нарочито у човековој борби са собом. Но, овде се, уместо раније уобичајеног преливања песничког у молитвени тон, песма Душка Бабића завршава стиховима

палим једну са друге
и од пепела сивљи
тонем у тишину
и мучим
мучим.

Др Јасмина Д. КОЊЕВИЋ
Библиотека ОШ „Посавски партизани”, Обреновац
jasmina_konjevic@yahoo.com

БЕЧКИ СОИЛОКВИЈУМ(И)

Драган Великић, *Бечки роман*, Лагуна, Београд 2024

Бечки роман Драгана Великића самим насловом, потом и дизајном предње корице, те најзад и посветом у унутрашњости књиге нескривено сугерише њен предложак и безмало судбински значај за писца и његову породицу, тему која је у одређеном ворхолловском медијском периоду